UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Uigesimanona causa habet duas questiones.

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

S Iinfidelis. ¶ Casus. Si cõuersus ad fidem vxorẽ habuit infidelem, que odio christiane fidei noluerit morari cũ ipso, licite potest se alij copulare: cõtumelia enim creatoris soluit ius matrimonij, cum non sit seruãda fides ei que Christũ audire contẽnit, delis non potest, qꝛ fidelis non est subiect⁹ seruituti illi⁹: ꝛ cũ alia sit seruit⁹ qua tenetꝛ vir vxori, q̃ȝ illa qua tenetur vxor viro: † bene põt vna seruit⁹ esse sublata, ꝛ nõ alia. sic ff. de ser. vr. pre. si dom⁹. ꝛ ex̃ de ꝯuer. ꝯiu. quidã.

a ¶ Propter deũ. i. ꝓpter fidẽ dei.

b ¶ Soluit. Ecclesia tñ debet sententiare. sȝ quid si illa vxor nõ vult venire ad causam cũ non sit de foro ecclesie? Si põt constare eccl'ie q̄ non vult cohabitare, sẽtẽtiet. Hãc glo. non approbo, qꝛ sine iudicio eccl'ie dissolui tur m̃rimoniũ: vt §. q. j. si infidelis.

c ¶ Ius. i. vinculũ. † Sed tunc demũ solũ cum ꝯtrahit relictus: arg. ex̃ de diuor. gaudemus. in fi. imo etiã prius credo solutum. sed si alter reuertiť ad fideȝ anteq̃ȝ alter duxerit vxorẽ, restituiť vinculũ m̃rimonij q̃si iure postliminij vt ibidẽ perpẽdiť.

d ¶ Relinquitur. nihilomin⁹ et circa relinquẽtẽ. vñ ꝛ relinquẽs ꝯtrahet sine pctõ si cõuersus ꝯtrahat. nõ eñ põt matrimoniũ claudicare, cũ sint due relationes. vnde si vna est vxor, ꝛ reliquus est vir. ideo autẽ non tractauit hic de relinquente: qꝛ ex̃ ecclesiã est, et nihil ad nos de eo iudicare. ij. q. j. multi. Et tamen arg. q̄ claudicet, vt hic, et extra de eo qui cog. c. j. ar. ff. man. põt. sȝ vt dixi, quo ad essentiã nõ põt claudicare, sȝ quo ad effectũ bene; qꝛ quandoq̃ȝ tenetur vnus alij, sed non econuerso. Uel dic quãtum ad fidelẽ soluitur: vt hic dicitur: quia adhuc potest debitũ petere ab altero: sȝ infi

† Et obligationẽ et seruitutem matrimonij: vñ fac vim qꝛ nõ d̃t lra soluit m̃rimoniũ: sȝ d̃t soluit ius m̃rimonij. fm Ra. Matrimoniuȝ claudicare potest.

rem quã christiane fidei odio infidelis dimittit.

S Iifidelis discedit odio christiane fidei, discedat. nõ eñ est frater aut soror subiect⁹ seruituti in huiusmodi. nõ est eñ dimisso peccatũ ꝓpter deũ[a] si alij se copulauerit. cõtumelia quippe creatoris soluit[b] ius[c] matrimonij circa eũ q̃ relinquiť[d]: infidelis autẽ discedens, ꝛ in deũ peccat, ꝛ in matrimoniũ[e]: nec est ei fides seruãda ꝯiugij, qꝛ ꝓpterea discedit, ne audiret Christũ deũ esse christianoꝝ coniugioꝝ.

Hic distinguẽdũ est aliud esse dimittere volentẽ cohabitare, atq̃ȝ[f] aliud discedentẽ nõ seq̃. volẽtẽ eñ cohabitare lȝ q̃dem dimittere, sȝ non ea viuẽte aliã superinducere: discedẽtẽ vero seq̃ nõ oportet, ꝛ ea viuẽte aliã ducere licet. verũ hoc non nisi de his intelligẽdum est qui in infidelitate copulati sunt. Ceterũ si ad fidẽ vterq̃ȝ cõuersus est, vel si vterq̃ȝ fidelis matrimonio iunctus est, ꝛ ꝓcedente tẽpore alter eorum fide discesserit, ꝛ odio fidei christiane cõiugẽ dereliquerit: derelict⁹ discedentẽ nõ comitabiť: non tamen illa viuente alterã ducere poterit, quia ratum cõiugium fuerat inter eos: qđ nullo modo solui potest.

¶ Questio.iij.

V Trũ[g] ꝟo bigam⁹ sit reputand⁹ q̃ ante baptismũ habuerit vnam, et post baptismum alterã: authoritate Hieronymi patȝ.

A it enim super epistolã Pauli ad Timot.

¶ Nõ est bigamus q̃ ante baptismũ habuerit vnam, et post baptismum alteram.

O Portet epm vni⁹ vxoris esse virũ. verũ hoc post baptismũ. ceterũ si ante baptismũ habuit vnã, ꝛ post baptismũ habuerit alterã: nõ est reputãd⁹ bigam⁹, cui prors⁹ innouato per baptismũ oia vetera sunt dimissa. Aug. vero cõtra testatur ꝛ Inno.

A it enim Aug. super epistolam Pauli ad Titum.

¶ Non debet fieri eps q̃ ante baptismum habuerit vnam, et post baptismum alteram.

A Cuti⁹ ꝟo intelligunt q̃ nec eũ ordinãdũ cẽsuerũt[h] q̃ ante baptismũ habuerit vnã, ꝛ post baptismũ alteram. In baptismate enim crimina aboleñť, nõ federatio coniugij dissoluiť. Sicut illa q̃ cathecumina vitiata est, inter dei virgines cõsecrari nõ potest: sic qui ante baptismũ habuit vnam, ꝛ post baptismũ alterã, non nisi bigam⁹ est reputandus: amisit eñ q̃ddã non ad vite meritũ, sȝ ad signaculi sacramentum.

I tẽ Inno. Ruffo et Eusebio epis macedonie multꝭ argumẽtis ꝓbat talẽ bigamũ reputari. Quia ergo iste cui⁹ causa in presenti agiť, ante baptismum habuit vnã, ꝛ post baptismum alterã, bigam⁹ iudicať: et licet vite merito, ꝛ industrie sciẽtia polleat, tamen in episcopũ ordinari non potest.

Causa.xxx.

Q Uidã mulieri nobili nunciatum est q̄ a filio cuiusdã nobilis petebať i cõiu=

e ¶ Et in matrimoniũ. i. in fractione primi matrimonij. non dicas in secunduȝ matrimonium: si illud contrahat postq̃ȝ cõuersus cũ alia ꝯtraxit, vt pre. nõ misit: ar. tñ q̄ peccet ꝯtrahẽdo scȝ: extra de test. sicut.

Ur et vxor tenent du plus seruitute. † Ar. § xxxij. q. v. apud nos. vin te hoc.

¶ Hic distinguendũ. ¶ Casus. Gra. bene distinguit in hoc. §. dicens q̄ si alter coniugũ fuerit cõuersus ad fidẽ: si infidelis voluerit ei cohabitare, fidelis altero viuẽte cõtrahere nõ poterit. Si autẽ infidelis noluerit cohabitare fideli: tũc fidelis infideli viuẽte potest ꝯtrahere. si autẽ vterq̃ȝ est cõuersus ad fidẽ, vel si ab initio vterq̃ȝ fuisset fidelis: licet alter eorum a fide discedat, alter tamẽ nullo modo cõtrahere potest, qꝛ ratũ fuit matrimonium inter eos.

f ¶ Atq̃ȝ. hec distinctio est canonica ꝛ bona: et ꝓbať ex̃ de diuor. quãto.

g ¶ Utrumvero. ¶ Ca⁹. hic intitulať. iij. q. in q̃ q̃d iurꝭ sit, dictũ est § xxvj. di. ꝛ mixꝑ fuit q̃re magister h̃ eã refricauit. Et scias q̄ Hiero. ꝯtradicit Aug. ꝛ Inno. ꝛ mltis alijs sanctis patrib⁹: sȝ ex toto p̃iudicať Hiero. nec valet qđ hic d̃t ab eo.

g ¶ Utrũ. hic intitulať. q. iij. in q̃ q̃d iurꝭ sit, dixim⁹. xxvj. dist. vni⁹. nec valet qđ d̃t a Hiero.

h ¶ Acuti⁹ ꝟo. ¶ Cẽsuerũt. §. di. lv. null⁹.

¶ Quidã. ¶ Casus. Tria sũt imparia coniugia. Unum est de fide

diſpari: de quo tractatum eſt in precedenti cauſa. Aliud de diuerſitate conditionis, ſcz cum liber contrahit cũ ancilla: vel libera cuz ſeruo: de quo in hac cauſa tractatur. Tertium eſt cũ vnus eſt maior, ⁊ alter minor: de quo tractat in cauſa ſequenti. Tractat igit magiſter in hac cauſa de errore conditiõis: et quis error impediat matrimonium. Et vt hec et alia cõpetẽtius faciat, premittit thema: de quo duas elicit queſtiones.

Coniugia ipa- ria dicũ- tur tri- bus mo- dis.

¶ Cuidaz mulieri nobili. imparia coniugia tribus modis dicuntur. Uno modo quando contrahit fidelis cum infideli: de quibus in ſuperiori cauſa audiuimus. Alio modo qñ vnꝰ liber ⁊ alius ſeruꝰ: de q̃bus in hac cauſa vidimus. Tertio mõ qñ vnꝰ maior, alter minor: de quibus in ſequẽti tractatur. hic de errore perſone, cõditionis, qualitatis ⁊ fortune tractatur.

gẽ. p̃buit illa aſſenſum. Alius vo quidã ignobilis atq̧ ſeruilis cõditionis noĩe illiꝰ ſeip̃m obtulit, atq̧ eã in cõiugẽ accepit. ille q̃ prius ſibi placuerat, tandẽ venit, eãq̧ ſibi in coniugẽ petit. illa ſe deluſam cõquerit: ⁊ ad priorꝫ copulã aſpirat. Hic primũ querit an ſit cõiugiũ iter eos? Scdo ſi priꝰ putabat hũc eſſe liberũ, ⁊ poſtea dephendit illũ eſſe ſeruũ: an liceat ei ſtatim ab illo diſcedere?

¶ Queſtio.i.

Quod autᵃ coniugium ſit inter eos, probatur hoc modo. Coniugium ſiue matrimonium eſt viri ⁊ mulieris coniunctio indiuiduam vite conſuetudinem retinens. Item cõſenſusᵇ vtriuſq̧ matrimonium facit. quia ergo iſti coniuncti ſunt vt indiuiduam vite conſuetudinem conſeruarent: quia vterq̧ conſenſit in alterum, coniuges ſunt appellandi. His ita reſpõdetur: Conſenſus eſt duorũ vel plurium ſenſus in idem. qui aũt errat, non ſentit. non ergo cõſentit, id eſt ſimul cum alijs ſentit. hec aũt erraũtᶜ: non ergo conſenſitᵈ.

Quod autem. ¶ Caſus. Hic depingitur p̃ma queſtio qua queritur an matrimoniũ ſit inter eos inter quos interuenit error perſone? Et certum eſt q̧ error perſone ⁊ error conditionis impediunt matrimoniũ: error vero fortune et qualitatis non impediunt. Gratia. tamen in hoc. §. allegat pro vtraq̧ parte diſtinguendo quatuor errores: ſcz pſone, fortune, conditionis, ⁊ qualitatis. Diuiditur enim in tres partes. In p̃ma parte allegat Gratia. pro viro q̧ ſit inter eos matrimoniũ. ⁊ hoc facit per deſcriptionem matrimonij ⁊ quia ex tali coniunctione cõſenſus interuenit, matrimonium fuit inter eos. Sed ſtatim ꝓ muliere reſpondet dicens q̧ ibi non affuit conſenſus, cum error interuenerit. ⁊ ita non fuit cõiunx: quod probat exemplo illius qui ordinatur ab eo quẽ putat eſſe epm cum nõ ſit: ſed ſtatim allegat pro viro dicẽs q̧ non omnis error impedit cõſenſum matrimonij: qꝛ error virginitatis non impedit matrimonium. In ſecunda parte ſoluit pro muliere, diſtinguendo quatuor errores ſcz perſone, cõditionis, fortune, ⁊ qualitatis. ⁊ dicit q̧ error perſone et conditionis impediunt matrimoniũ: error vero fortune ⁊ qualitatis non. Et q̧ error pſone ĩpediat probat duobus exẽplis. Nã ſi aliquis vellet rẽ ſuã vendere Marcello, ⁊ poſtea Paulꝰ ſimulauit ſe Marcellũ: non tenet venditio cũ Paulo. Similiter cũ aliq̃s putat ſe emere aurũ, ⁊ emit aurichalcũ: non cõſentit in aurichalcum. In tertia parte probat pro viro q̧ error pſone non impedit matrimoniũ: quia Jacob non cõſenſit in Lyam: et tamen matrimoniũ fuit inter eos. Sed ſtatim reſpondet pro muliere dicens q̧ matrimoniũ fuit inter Jacob ⁊ Lyam ex ſubſequẽti cõſenſu, ⁊ nõ ex precedẽti. Et q̧ error perſone excuſet, ꝓbat tribus exẽplis, ſcz exẽplo eius qui per ignorantiã cognouit ſororẽ vxoris: et exẽplo diaboli qui transformat ſe in angelum lucis: ⁊ exemplo heretici, qui ſimulat ſe catholicũ. vnde cum hic interuenerit error pſone, patet q̧ iſta non eſt cõiunx ipſius. Error vero fortune ⁊ qualitatis non excludit conſenſum.

a ¶ Qd autẽ. hic depingit. j. q. an. ſ. matrimoniũ ꝯtrahat inter eos inter q̃s iteruenit error perſone: hoc eſt dicere, an error pſone ĩpediat † matrimoniũ cõtrahẽdũ et dirimat iã cõtractũ. G. allegat ꝓ ⁊ cõtra: diſtinguẽdo q̃tuor errores, fortune, q̃litatis, pſone, ⁊ ꝯditionis. duo vltimi dirimũt matrimonium: nõ ex ſua natura, ſed ex cõſtitutione eccłie. Nã ſiᶜ et papa poſſet cõſtituere q̧ error qualitatis impediret, et q̧ nullus error impediret, ⁊ q̧ eſſet matrimoniuꝫ vbi eſſet error pſone: ſicut ⁊ tenet pignus licet ibi ſit error. ff. de pig. ac. l. j. vnde ex natura nõ hꝫ error pſone q̧ ĩpediat. argu. tñ eſt ꝯ. j. d̃ Jacob ⁊ Lya qꝛ nõdum eccleſia ꝯſtituerat: et tamẽ tunc ĩpediebat. Et eſt etiã arg. ꝯ. quia error impedit emptionẽ: vt. ff. de cõtrahẽ. empt. quidã tamen. Et no. q̧ ſm Hug. ⁊ L. nunq̧ errat in pſona, niſi prius habita notitia aliqua de eo cuius noĩe alius ſe repreſentet. vnde ſi aliquis offert ſe ſub noĩe regis francie alicui puelle: ſi ipſa nihil vnq̧ audiuit de rege frãcie: nec aliquam notitiã habet de eo per famam vel alio modo: ⁊ putat hunc eſſe regẽ francie: non errat in perſona: ſed in fortuna vel qualitate vel nomine. Sed ſi aliqua conſentit in aliquem viſum vel non viſum, tñ aliquo modo ſibi cognitũ, ſcz fama vel alio modo: ſi poſtea per errorẽ accipiat aliuꝫ: etiam ſi ab eo fuerit cognita, reddet primo, ſi tñ ille in eã cõſenſerit p nũciũ, vel alio modo. ſi vero nullo modo fuerit ſibi cognitus, q̃uis p errorẽ accipiat aliũ nunq̧ reddet primo: qꝛ inter eã ⁊ primũ non fuit mr̃imonium. nã in penitus incognitũ nec amorẽ nec conſenſum dirigere poſſumus. ‡ vnde Aug. Nõ viſos diligere poſſumus qui nobis per famã vł alio modo cogniti ſunt: incognitos autẽ diligere nequimꝰ. ſed certe licet hoc poſſit concedi q̧ non ſit reſtituẽda priori, non tñ dico q̧ debeat ſtare cuꝫ ſcdo: cũ ibi ſit error. Nã errare eſt aliud ꝓ alio putare: vt. xxij. q. ij. in quibus. ⁊. xxxviij. diſ. q̃uis. Item eadem ratione qui emit aurichalcũ pro auro, cõſentit in aurum: qd falſum eſt: vt. ff. de ꝯtrahen. emp. alioquin. ⁊ l. quid tñ. nam licet non erret circa illum cuius nullã notitiam habuit, errat tamen circa preſentem. ‡ H. tamen ⁊ L. dicunt q̧ ſit matrimoniũ cum iſta: ſed hoc non credo cum ibi ſit error. ergo nõ eſt ibi ꝯſenſus. qꝛ nihil eſt tam contrarium conſenſui q̃ error: vt. ff. de iudi. l. ij.

b ¶ Item cõſenſus. vt. xxvij. q. ij. ſufficiat. Intelligitur autẽ cõſentire niſi expreſſe diſſentiat: vt. ff. ſol. ma. l. ij. §. volũtatem. ⁊ ex̃ de ſpõ. ſicut ex literis. ⁊ ex̃ de his que fi. a prela. ca. ij. ff. de ſpon. l. ſed ea que patris.

c ¶ Errauit. quia alium pro alio putauit: hoc eſt errare. xij. queſtio. ij. in quibus. Uel pro vero falſum putare. xxxviij. diſt. quamuis.

d ¶ Conſenſit. Nihil eſt tam contrarium conſenſui q̃ error: vt. ff. de contrahen. emp. alioquin. ff. de iuriſd. om. iudi. l. ſi per errorem.

Matrimoniũ vtrũ errore impediat.

† Arg. ex̃ de cõſan. nõ debet.

Error pſone nõ facile ꝯmittitur.

‡ Ar. cõtra. ff. d̃ ꝯtrahẽ. emp. cũ ab eo §. maſſam.

‡ Sub. circa quẽ error attẽditur qd dic vt no. ſ. e. i gloſ. dicit tñ ⁊c. i fi.

Error eſt ꝯriꝰ ꝯſẽſui.

a ¶ Ordinandus. Ut.lxviij.diſt.preſbyteri.
b ¶ Aliam.q.d.nõ. Nam nec ille error venditorem impedit: lz error ſexus impediat.ff.de ↄtrahen.empt.alioquin.§.j.tamẽ dicit lex ꝙ ſoluit emptio per actionem ex empto.ff.de act.emp.ex empto.§.ſi quis virginem.
non minus tamen eſt ibi error perſone. Item ſi aliquis habeat tres filios: et aliqua cõſentiat in maiorem filium poſtea preſentet minor: nõ tenet matrimoniũ cum eo.
e ¶ Uenditurum.i.venditum ſe traditurum.
f ¶ Emeret. Id eſt quaſi a ſe emptum per traditionez acciperet: ideo autem ſic exponũt doctores: quia ſi duobus venderet et ſecundo traderet, ſecundus eſſet potior: vt.C.de rei vendit.quotiens.ff.de rei vendi.ſi a titio. Sed Gratianus intellexit literam iſtam ſic quãdo ſcilicet ſecundo non eſſet venditurus ſi eum cognoſceret. vnde cũ erraret in pſona que ſecundo offerebat precium, non contrahebat cum ea. ff.de furtis.ſi quis vxori.§.cum titio. ff.de contrahenda empt.cum ſeruo, nec errans dominium transfert.ff.de acquirẽ.rerum domi.ſi pcurator, et ſic plana eſt litera. et.l.ſi a titio.et illa.l.quotiens.intelligũtur cũ ſcienter cũ duobus contraxit. doctores tamen exponunt (vt dixi) emeret, id eſt emptuz acciperet, et hoc propter illud quod ſequitur: nunquid cum Paulo ⁊c.

nõ itaq̃ cõiunx eſt appellãda: q̄ nõ fuit ibi cõſenſus vtriuſq̃ ſine quo nullũ matrimonium eſſe põt: ſicut eñ ille q̃ ordinatur ab eo quẽ putat ep̃m eſſe, et adhuc eſt laicus, errat: nec vocat ordinat⁹, immo ab ep̃o adhuc eſt ordinãdus[a]: ſic iſta errans nulli eſt copulata cõiugio, imo adhuc eſt copulãda. Ad hec, Non oĩs error conſenſum euacuat. qui enim accipit in vxorẽ corruptã quã putat virginẽ: vl' qui accipit meretricẽ quã putat eſſe caſtam: vterq̃ errat: q̄ ille corruptam exiſtimat virginẽ, et iſte meretricem reputat caſtã. Nũquid ergo dicẽdi ſunt nõ cõſenſiſſe in eas? aut dabit̃ vtriq̃ facultas dimittẽdi vtrãq̃ et ducendi aliã[b]? Uerũ eſt ꝙ nõ oĩs error conſenſum excludit: ſed error alius eſt pſone[c], alius fortune, alius conditionis, alius qualitatis. Error perſone eſt qñ hic putatur[d] eſſe Uirgili⁹, et ipſe eſt Plato. Error fortune qñ hic putatur eſſe diues, qui paup eſt ⁊ econuerſo. Error cõditionis qñ putatur eſſe liber q̃ ſeruus eſt. Error qualitatis eſt qñ putat̃ eſſe bonus qui malus eſt. Error fortune et qualitatis, cõiugij ↄſenſum non excludit. Error ṽo pſone et cõditionis, cõiugij ↄſenſum non admittit. Si quis eñ paciſceretur ſe venditurũ[e] agrũ Marcello: et poſtea veniret Paulus dicens ſe eſſe Marcellum: et emeret[f] agrũ ab illo nũquid cum Paulo conuenit iſte de precio: aut dicẽdus eſt agrum ſibi vendidiſſe? Item ſi quis promitteret ſe venditurum mihi aurũ, et pro auro offerret mihi aurichalcũ:[g] et ita me deciperet: nũquid dicerer ↄſenſiſſe in aurichalcũ? Nũq̃ volui emere aurichalcum: nec ergo aliquando in illud cõſenſi: q̄ conſenſus non eſt niſi voluntatis. Sicut ergo hic error materie excludit cõſenſum, ſic ⁊ in cõiugio error pſone. Non eñ cõſenſit in hũc: ſed in cum quẽ putabat[h] eſſe. Sed obijcitur: Jacob non conſenſerat in Lyam, ſed in Rachel. ſeptem ſiquidem annis ꝑ Rachel ſeruierat. Cum ergo eo ignorãte Lya eſſet ſibi ſuppoſita, non fuit cõiugiũ inter eos, ſi error perſone cõſenſum excludit: q̄ (vt dictũ eſt) non in eam cõſenſerat, ſed in Rachel. His ita reſpondet̃. Conſenſus alius eſt precedens: alius ſubſequens. precedit cõſenſus qñ ante carnalẽ copulã in indiuiduã vite conſuetudinẽ vterq̃ cõſenſit. ſubſequit̃ qñ poſt cõcubinalẽ ſiue fornicariũ coitum conſentiunt in idem. Jacob ergo et Lyam nõ fecit cõiuges precedens cõſenſus, ſz ſubſequẽs[i]: nec tamen ex primo cõcubitu fornicarij iudicantur: cum ille maritali affectu eam cognouerit: et illa vxorio affectu ſibi debitũ pſoluerit: putans lege

c ¶ Perſone. pſona eſt ſm B. rõnabilis creatura indiuidua eſſentia.
d ¶ Putat̃. dt R. ꝙ in hac litera non debet eſſe ipſe, ſed hic: et hec vox hic, non eſt pronomen: ſz aduerbiũ: vt ſit ſenſus: Error pſone eſt quãdo putatur eſſe Uirgilius hic.i.in hoc loco: et ibi eſt Plato. Naz ipoſſibile eſt vt putes Uirgilium eſſe Platonem. de dicto patet. de re ſit'r patet: quia ipoſſibile eſt ꝙ quis putet de Uirgilio ꝙ ſit Plato: nec econuerſo. qđ veruz eſt ſm opiñ. illorũ qui concedũt ꝙ iſtum eſſe Uirgilium eſt Platonẽ eſſe Uirgiliũ. Alij vero cõcedunt ꝙ iſte putat illuz eſſe Platonẽ: nõ tñ putat Uirgiliũ eſſe Platonẽ: et hoc ꝑ accidens: qđ innuit ꝓpriũ nomẽ. inter quos eſt H. hãc opi. ſecut⁹ eſt h S. ſm hoc planũ eſt qđ dt qñ hic putat̃ ⁊c. et ꝙ pingui intellectu errantis putet̃ de aliq̃ ꝙ ſit alius, habes.xxvj. q.v. nec miruz. vbi dicit Aug. ꝙ hunc puto eſſe hominẽ, demõſtrato demone.ff.de except.rei iud. et an eadẽ.ar. ff.de furt.ſi is qui. §.ſi tu mihi. et de iniur. eum qui §. ſi iniuriã. vbi dicit iuriſperit⁹ ꝙ hunc puto Luciũ demonſtrato Seio. Sed q̄ro circa quã pſonã dicis hunc errorẽ fore? Dico ꝙ circa preſentẽ, qñ ſcilz cõtrahit cũ vno ⁊ credit ſe ↄhere cũ alio. vnde dico ꝙ circa abſentẽ perſonã nõ errat. nam dico ꝙ ſi primo iã ille conſentit in iſtam: ⁊ iſta modo cõſentit in illum, ꝙ eſt matrimonium. Sed queritur ſi ille eſt mortuus in quẽ conſentit et alius preſentatur ſibi: an talis error impediat matrimoniũ? Sic: quia licet ille nõ ſit in rerum natura:

g ¶ Aurichalcum. Uoluit dicere Marcellus ꝙ eſſet emptio et venditio: quia in corpus cõſenſum fuit licet fuerit erratuz in materia: id eſt in ſubſtantialium qualitate. Sed Ulpianus eum correxit, dicens non eſſe venditionẽ vbi erratum eſt in materia.ff.de contrahen.emp.in venditionibus. pignus tamen tenet ſi quis obliget es pro auro: vt.ff.de pig.actio.l.j.
h ¶ Putabat. Si quis autẽ errat in proprio noĩe, dum tamen certum ſit de quo conſentiat: hoc non officit.C.de teſta.ſi in nom ne. ſecus autẽ in appellatiuo.ff.de hered. inſti.non ideo minus.ff.de lega.j.l.iiij.
i ¶ Subſequens.j.xxx.q.v.§.ſed obijcitur.

Uirgiliũ putare eẽ Platonem eſt impoſſibile.

Uẽdẽs duobus ſucceſſiue cui [...] dẽ potior [...] ꝑ ſeſſionẽ [...]

Uenditio non eſt vbi in materia erratur.

Saul adorauit demonẽ, nã pincitatione voluit ſuſcitare Samuelẽ, et ſic peccauit.

Uenditio tripliciter reſcinditur.

De h⁹ plene no. i pre dic. decre. cuz dilecti.

Libera q̃ ignoranter cũ ſeruo ↄtraxit, an ab eo recedere poſſit.

a ¶ Primogenitarum. conſuetudo erat maiorem p̄mo nuptui tradere. vij. q. j. ꝗ̄ periculoſum.
b ¶ Inſcio. j. xxxiiij. q. j. ⁊. ij. in lectum.
c ¶ Transformat. ʒ. xxvj. q. v. epiſcopi.
d ¶ Conſortium. hoc verū eſt ꝙ iſte non peccat cū ita ſimpliciter in genere dicit ſe velle eſſe participē ſue beatitudinis: ſecus ſi ad ſpecialia deſcenderet, non tamē ob hoc excuſat Saul ꝙ adorabat demonem quē credebat eſſe ſamuelē. xxvj. q. v. nec mirū. hoc ideo qꝛ interceſſit culpa ſua: vel ibi idololatria adorauit.
e ¶ Reſcidere. vt C. de reſcin. vē. ꝗ̄ſquis. niſi eſſet deceptus vltra dimidiā iuſti preciȷ: vt ex̄ de empt. ⁊ ven. cū dilecti. Uel niſi haberet peſtiferas herbas: vt. C. de edi. actio. ſi prediū. Uel niſi dediſſet dolus cauſam ꝯtractui: vt. ff. de dolo, l. ⁊ eleganter.

S ecunda queſtio. ¶ Hec. q. diuiditur in quatuor partes. In prima probat per tres autho. ꝙ ſi ꝗ̄s ſciēter conſentit in ancillaʒ, tenet matrimonium. Scḋa ibi: His ita. Tertia ibi: Si vero. Quarta ibi: Querit etiam. Jo. de fan.

¶ Caſus. Hic proponit ſecūda queſtio, qua queritur an mulier poſſit dimittere illum quē putabat liberū eſſe cum ſit ſeruus. Et certū eſt ꝙ ſic: ſecus ſi ſciebat eſſe ſeruum: vt. j. e. ſi quis ingenuus. Allegat tñ S. ꝓ vtraqꝫ parte. vnde ꝓbat in iſto §. trib⁹ authoritatib⁹ Pauli ꝙ eū dimittere non pōt. nec iude⁹ ſuple repellēd⁹ eſt a ſacramētis eccleſiaſticis.

¶ Secunda. hic querit an ſeruili conditione reperta libera poſſit recedere? ⁊ quidem ſic, ſi ignorauit eum eſſe ſeruū quādo ꝯtraxit cū eo: vt. j. e. ſi quis ingenu⁹. Et no. hu. ꝙ nō oīs error conditionis impedit matrimoniū, ſed tantū error ſeruilis cōditionis, nec etiam ſemper talis error impedit. Unde ſi libera vult contrahere cum ſeruo, ⁊ contrahit cum libero, non dirimit matrimonium, licet ibi ſit error cōditionis: quia non intelligit talis decepta que cū meliori ꝯtrahit ꝗ̄ credebat. Similiter dic ꝙ ſi ſeruus credit ꝯtrahere cū libera, ⁊ ꝯtrahit cū ancilla: non dirimitur matrimoniū, qꝛ conſentit in hominē ſue cōditionis: et quia neuter poteſt aliquid aliȷ obiȷcere, ⁊ ita propter errorem ſerui nunꝗ̄ dirimit matrimonium: ſed certe pari ratione videtur ꝙ ſi aliqua credit ꝯtrahere cum vno, et contrahit cū alio qui eſt ditior ⁊ melior, ꝙ matrimoniū teneat: quia non videtur decepta. Aliȷ autem dicunt ꝙ ſiue erret in meliori ſiue in deteriori conditione, ſemper dirimit matrimonium. Tertiȷ dicūt ꝙ ſi interueniat error in diſpari conditione, dirimit matrimonium. ſed ſi in pari, non dirimitur. vnde ſi libera vult ꝯtrahere cum libero, et contrahit cū ſeruo: vel ſi ſeruus vult contrahere cum ſerua, ⁊ cōtrahit cum libera, nō tenet matrimoniū. ſed ſi liber vult contrahere cū ſerua, ⁊ cōtrahit cum libera: vel ſi ancilla vult contrahere cū libero, et contrahit cū ſeruo: tenet matrimonium, qꝛ vtrobiqꝫ eſt paritas. Joan. ⁊ hec opinio bona mihi videt. B. Dubitari autem conſueuit ſi libera contrahit per errorem cum homine aſcriptitie cōditionis, an teneat matrimonium? h. dicit ꝙ teneat: lex tamen contradicit in autenti. de nup. §. aſcriptitio. col. iiȷ. et. C. de ſenatuſcon. clau. l. vna.

g ¶ Nec ſeruus. A ſacramentis enim eccleſiaſticis non eſt amouendus: vt extra de coniug. ſeruo. dignum. Uel ab illis que ſunt iuris naturalis vt a voto: vt in autenti. de mona. §. hinc autem. colla. j. vbi Juſtinianus inducit hec eadem verba apoſtoli ad probandum ꝙ ſeruus poſſit eſſe monachus, ſed quātum ad ius ciuile ſeruus non habetur pro homine: vt. ff. de regulis iur. quod

Saul adorauit demonē. nā pincātatiōnē voluit ſuſcitare ſamuelē, et ſic peccauit.

Uenditio tripliciter reſcinditur.

De h° plene no. i pre dic. decre. cuz dilecti.

Conditio non eſt vbi in matrimonia errat.

Libera ſi ignoranter cū ſeruo ꝯtraxit, an ab eo recedere poſſit.

primogenitarū[a] ⁊ paternis imperiȷs ſe ſibi iure copulatam. Q; autē error perſone nōnullos excuſet, authoritate illa ꝓbatur qua ſoror vxoris vtroqꝫ inſcio[b] (ſororē videlicet ⁊ marito) in lectum eius iuiſſe, ⁊ a viro ſue ſororis cognita perhibetur: que ſine ſpe coniugiȷ perpetuo manere cenſet: ille tamē ꝙ cognouit eā per ignorantiā, excuſat. Aliter etiā hoc ꝓbat diabol⁹ nonnunꝗ̄ ſe in angelū lucis transformat[c]: nec eſt periculoſus error ſi tunc creditur eſſe bon⁹ cum ſe bonum ſimulat. ſi ergo tunc ab aliquo ſimplici quereret, an ſue beatitudinis vellet eſſe particeps, et ille reſponderet ſe in eius conſortium[d] velle trāſire: nunꝗ̄d dicēdus eſt cōſenſiſſe in conſortiū diabolice damnationis, an nō potius in participationē eterne claritatis? Itē ſi quis hereticoꝝ nomine Auguſtini vel Ambroſiȷ, vel Hieronymi alicui catholicorū ſeipſum offerret, atqꝫ ad ſue fidei eum imitationē ꝓuocaret: ſi ille preberet aſſenſum, in cuius fidei ſententiam diceret cōſenſiſſe? Nō in hereticoꝝ ſectā, ſed in integritatē catholice fidei, quā ille hereticus ſe mentiebat habere. Quia ergo hec perſona decepta errore nō in hūc, ſed in eū quē iſte ſe mentiebat eſſe, conſenſit: patet ꝙ eius coniunx nō fuerit. ¶ Error fortune ⁊ qualitatis non excludit cōſenſum: veluti ſi ꝗ̄s cōſentiret in prelaturā alicuius eccleſie quā putaret eſſe diuitē, ⁊ illa eſſet minus copioſa: ꝗ̄uis hic deciperet errore fortune, non tamen poſſet renūciare prelature accepte. ſimiliter que nubit pauperi, putans illum eſſe diuitē: nō poteſt renūciare priori conditiōi, ꝗ̄uis errauerit. ¶ Error qualitatis non excludit ſimiliter cōſenſum: vtpote ſi ꝗ̄s emerit agrum vel vineam quā putabat eſſe vberrimā: quāuis iſte erraret in qualitate rerū, rem minus fertilem emendo: non poteſt tamen venditionē reſcindere[e]. Similiter ꝙ duxit in vxorē meretricē vel corruptā quā putat eſſe caſtā vel virginem, non poteſt eam dimittere ⁊ aliā ducere.

¶ Queſtio. ij.

S ecūda[f] queſtio eſt ꝓpoſita de ꝯditiōe an liceat mulieri dimittere eū quē putabat liberuʒ ſi poſtea illū inuenerit ſeruū. Q; vero mulieri non liceat a ſeruo diſcedere, multis rationibus videt poſſe probari. In Chriſto enim Jeſu, nec iude⁹, nec grecus, nec ſeruus[g], neqꝫ liber diſtinguit. ergo nec ī ꝯiugio chriſtianoꝝ. eadē eīn lege in fide Chriſti vterqꝫ regitur.

Errās ī meliori ꝯditiōe an poſſit matrimoniū dirimere.

Arg. ad hoc inſti. de ac. §. p̄terea. ff. d vſu fru. hacten⁹. in fi. ⁊. l. ſeq. ff. d in diem addic. ſi venditor §. ſʒ ſi neuter. ff. de fideiuſ. l. iij. in fi.

Gala. iij. d.

attinet ad ius ciuile ⁊c.

O Mnibus nobis.¶ Caſus. Cū apud deū nō ſit acceptio perſonarū, ſed vnꝰ ſit pater omnibꝰ, ⁊ vna lex: ſicut ingenuꝰ dimitti nō poteſt, ita ſeruꝰ ſciēter ſemel cōiugio copulatus dimitti non poteſt.

ſerua, non tenet matrimonium.

¶ hiis ita.¶ Hec eſt.ij.pars.q.in qua dicit ꝙ ſi credebat vir aliquā liberā, ⁊ erat ancilla, poterit ab ea ſeparari: ⁊ hoc pbat per tria ca. Jo. de fan.

S I quis ingenuus.¶ Caſus. Si ingenuus ancillam alterius ignorans ducat in vxorem: ſi voluerit eam redimere facere pōt, alioqn dimittat eā. ſi vero ſciēter cuʒ ea cōtraxit, eā dimittere non poteſt.

a ¶ Reddituri ſunt. Arg. ꝙ ſeruꝰ non tenetur obedire domino in arroꝛibus. xj. queſt. iij. non ſemper. (j.coꝛ. vij.g.)

b ¶ Legem. Nō quo ad promotionem. Irregularis enim efficitur qui cū ſerua cōtrahit: arg. xxxiij. diſtic. ſi quis viduam. ſed ſequuntur vnā legem habito reſpectu ad ius naturale. nam de iure naturali quilibet cuʒ qualibet poſſet cōtrahere. et ita ſeruus cum libera, niſi obſtaret conſtitutio eccleſie. (Mat. vj.b.)

c ¶ Ingenuꝰ. Argumentū a toto in quantitate, ab vniuerſali ad ſingulare. ſimile. xix. diſti. ſi Romanoꝛum.

d S I qs. ¶ In matrimonium. Poteſt ergo matrimonium eſſe inter ſeruum ⁊ liberam: qđ eſt contra legeʒ. C. de inceſtu nup. l. iij. ſed abrogata eſt q̄ ad hoc vbi ſcienter cōtrahitur. (Matrimoniū pōt eſſe iter ſeruū ⁊ liberā.)

e ¶ Sʒ vna. quātum ad hoc.

S I quis ancillam. ¶ Caſꝰ. Dicit hic ꝙ ſi quis manumittit ancillam ſuam, ⁊ eā ducat in vxorem, ratum erit matrimoniū inter eos, cum ex conſenſu matrimonium perficiatur.

indifferenter eīn ab apl'o dicit oībꝰ. Qui vult nubere, nubat in dño, ⁊ iterū: Mulier nubat cui vult, in dño tantū nō precipit vt ingenua nubat ingenuo: ancilla ſeruo: ſed quelibet earū cui vult, nubat in dño.

I tē Julius papa. c. iiij.

¶ Licet ſeruo matrimonia cōtrahere.

O Mnibus nobis vnus eſt pater in celis: ⁊ vnuſquiſqꝫ diues ⁊ pauper, ſeruus et liber equaliter pro ſe ⁊ pro aīabus eoꝛū rationem reddituri ſunt [a]. quapropter omnes cuiuſcūqꝫ cōditionis ſint, vnā legē [b] (quātū pertinet ad deū) habere nō dubitamꝰ. ſi autē oēs vnā legē habēt, ergo ſicut ingenuus [c] dimitti non poteſt, ſic nec ſeruꝰ ſemel ꝯiugio copulatus vlteriꝰ dimitti poterit.

I tem zacharias papa.

¶ Ancillā in matrimonio ſuſceptā viro dimittere nō licet.

S I qs liber ancillā in matrimoniū [d] acceperit, nō habet licētiā dimittere eā ſi cō ſenſu amboꝝ cōiuncti ſunt, excepta cauſa foꝛnicationis: ſed vna [e] lex deinceps erit per oīa et viro ⁊ femine.

I tem Julius papa.

¶ Inter patronū ⁊ libertā cōſtat eſſe matrimoniū legitimū.

S I quis ancillam ſuam libertate donauerit, et in matrimoniū ſociauerit: dubitat [f] apđ q̄ſdā vtrū huiuſmodi nuptie legitime eſſe videantur an non? Nos itaqꝫ vetuſtā ambiguitatē decidentes, talia cōnubia legitima eſſe cēſemꝰ. ſi eīn ex affectu fiūt omnes nuptie: ⁊ nihil impiū ⁊ legibꝰ [g] contrariū in tali copulatione fieri poteſt: quare p̄dictas nuptias inhibendas exiſtimemus?

H is ita reſpondet: non negatur ingenuā poſſe nubere ſeruo: ſʒ dicit ꝙ ſi neſcit eſſe ſeruilis cōditionis, libere poteſt dimitti cū ſeruitꝰ eiꝰ fuerit deprehēſa. Illđ autē apl'i ⁊ Julij pape intelligēdū eſt de his quoꝝ conditio vtriqꝫ nota eſt. huius autē ꝯditio mulieri incognita erat. nō ergo premiſſis authoritatibꝰ cogit manere cū illo, ſʒ liberū illi eſſe oſtendit, vel manere vel diſcedere.

V nde in concil. apud vermeriā cui interfuit rex Pipinus, ſtatutum eſt ca. vj.

¶ De eo q̄ ancillā duxit vxorem quā putabat eſſe liberā.

S I quis ingenuꝰ homo vxoꝛē ancillam alteriꝰ acceperit, et exiſtimat ꝙ ingenua ſit: ſi ipſa femina fuerit poſtea in ſeruitute detecta: ſi eam a ſeruitute redimere poteſt, faciat [h]. ſi non poteſt [i] ſi voluerit aliam accipiat. ſi autem ancillā eam ſcierat [k], et collaudauerit, poſtea ſimiliter habeat. Et ſi...

h ¶ Faciat. Sed pone ꝙ liber ignoranter cōtraxit cū ſerua: poſtea dñs manumittit eam: ⁊ ipſe cognoſcit eaʒ, poſt eiꝰ manumiſſionē. poſt cōperit eā fuiſſe ancillā tēpoꝛe contracti matrimonij. queritur an poſſit eā dimittere? Et dicimꝰ ꝙ ſic: qꝛ cōſenſus ille ab initio nullꝰ fuit. ſed ſi dñs eius tūc tēpoꝛis ſciebat ꝯtrahi matrimoniū et tacuit: tūc tenet matrimoniū, quia eoipſo intelligitur ei dediſſe libertatē. in auk. de nupt. §. ſi vero ab initio, colla. iiij. et in auk. vt liberti decetero. §. ſi quis. coll'. vj. Sed pone ꝙ libera cōtraxit cum eo quē credebat liberū: ſed poſtea cōperta ꝯditione ſeruitutis nihilominꝰ vult ſtare ſecum, ſed ille recuſat. Dicunt q̄dā hoc matrimonium eſſe ex vna parte, ⁊ nō ex altera: vt extra de eo q̄ dux. in ma. ca. Sʒ dico † ꝙ q̄ntū ad neutrū eſt matrimoniū. vnde neuter cogitur ſtare cum altero quātum ad vinculū matrimonij, ſed ratione fidei ꝓmiſſe bene tenet ei. Idē poteſt dici cū maioꝛ ꝯtrahit cū minoꝛi ꝙ quātum ad neutrū eſt matrimoniū: ⁊ quantū ad vinculū matrimonij eque poteſt maioꝛ recedere a minoꝛe, ſicut minoꝛ a maioꝛe. ſʒ nō eſt ita quātū ad fidē ꝓmiſſam.

(Ancillā ignoranter ductā eīn poſt manumiſſionem pōt liber dimittere)

(Matrimoniuʒ inter liberaʒ ⁊ ſeruum ꝯtū poteſt eīn a ſeruo diſſolui.)

(† hec fuit ſententia Lau. q̄ ita no. j. ca. pxi.)

f ¶ Dubitat. Per legē illā foꝛte. C. de inceſt. nup. humilē. vbi dicit ꝙ nō pōt eſſe matrimoniū inter clarū virū ⁊ abiectā mulierē, nec inter ſenatoꝛē ⁊ libertā.

g ¶ Et legibꝰ. Et ita leges ſi ꝯtradicerēt, duʒ tamē illis legibꝰ canon non obuiet, non tenet matrimoniū. nam ꝙ leges habeāt locū in matrimonio, videt, licet h. contradicat, † arg. xxxv. q. v. ad ſedem. §. xxvij. q. ij. quod autē. et ca. lex diuine. in fi. vnde dicunt quidam ꝙ cum hic lex dicat non eſſe matrimoniū cum ancilla, vt. C. de inceſt. nup. l. iij. et canon non excipiat niſi cum ſcienter ducit, ꝙ vbi etiā cū libera contrahit ſeruus credens ſe cōtrahere cū ſerua, non tenet matrimonium.

(† Arg. ad hoc x. diſt. qm̄. vbi de hoc. ⁊ xcvj. diſt. cuʒ ad verū vbi de hoc in glo. vl.)

h ¶ Faciat. Conſilium eſt, non preceptum.

i ¶ Si non poteſt. i. ſi non voluerit: vt ſit quaſi expoſitio litera ſequens, ſed nec dominus cogitur eam vendere: arg. j. q. j. eos.

k ¶ Scierat. Nō videt celata que ſciuit, nec debuit certiorari que non ignoꝛauit: vt. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. j.

a ¶ habeat. Dicit tñ lex q̄ ſi filia ſenatoris contrahat cū liberto, nō tenet matrimoniū: vt.ff.de ſenato.filiā.ſed illud ſm leges nō tenet: ſed ſm canones tenet: quia matrimonia iure poli reguntur.ij.q.iiij.§.hinc colligitur.

¶ Cuius rei cauſa. ¶ Caſus. Uxor cuiuſdā clerici cum matre ſua accedēs ad apoſtolicā ſedē cōqueſta eſt ſe eē etiā expulſam a viro pretextu ſeruitutis: cui epīs loci promiſit q̄ viro eam reſtitueret ſi ſe liberā eſſe pbaret. Unde Gregorius illi epō ſcribit mandando ei vt illam viro ſuo reſtituat: quia ipſa ſuā libertatē bene probauit: qđ ſi non fecerit, non dimittet incorrectum.

¶ Cum dicitur ¶ Caſus. Iſte.§.reſpicit illud ca.ſi femina, ⁊ ex eo infert q̄ ſi neſcierit eum ſeruū eſſe, nō cogitur cum eo remanere. Poſtea ponit Gratia.quandam incidentē queſtionem, que incipit ibi. Si vero.et ad eam ſoluēdam inducit ca.ſequens.

dauerat: prout legitimā eā habeat[a]. ſiĉr et mulier īgenua de ſeruo alterius facere debet.

Item ex eodem ca.viij.

¶ Nō licet mulieri dimittere quē ſciēs ſuū accepit in virū.

Si femina īgenua acceperit ſeruū, ſciēs q̄ ſeruus eſſet, habeat eum: q̄r oēs vnū patrē habemus in celis. Una lex erit viro et femine.

Item Gregorius.

¶ Seruitutis occaſione dimitti non valet que poſt controuerſiam ſtatus ſe in libertatem aſſeuerauerit.

Cuius rei cauſa cū matre ſua huc cōpulſa anno preterito preſentium venerit latrix, fraternitas tua cautius nouit: q̄r ſcilꝫ marit⁹ ſuus veſter clericus ob hoc q̄ de ſeruili fuerat cōditione pulſata, a ſuo noſcitur eam remouiſſe[b] conſortio: voſq̄ hic poſitos aſſerunt pmiſiſſe vt ſi pbare[c] ſe liberā adiuuāte dño valuiſſet ſuo eā vos cōiugio reformaretis. Fraternitas igiť veſtra cognoſcat q̄ reuelāte deo libertatis authore approbata[d] ſit libera: nullaq̄ in ea macula ſeruilis inuenta eſt. his ergo cognitis ſine mora aliqua ſuo eā volumus marito[e] reſtitui: nec vlterius idē vir eius argumēta ſibi occaſionis exquirat quibus eam poſſit abijcere. nam ſi a vobis (quod nō credimus) minime fuerit adimpletum, eamq̄ recipere forte diſtulerit: nos illud cognoſcatis cum diſtricta vindicta corrigere.

Cum dicitur, ſciens illum ſeruum: datur intelligi q̄ ſi neſciret illū ſeruū eſſe, non cogitur manere cum eo. Qr ergo hec et perſone ⁊ conditionis dolū paſſa eſt: non cogitur adherere ei cuius fraude decepta eſt. Si vero liber acceperit: ⁊ ille vt cauſam preſtet diſſidij, ſe alicuius ſeruū fecerit: nec vxorē dimittere, nec illa ob vīculū cōiugij in ſuitutē redigi poterit.

Unde in Triburienſi concilio.

¶ Occaſione conditionis dolo ſe mutate vir nō diſcedat ab ea quā libertatis tpe acceperit.

Perlatū eſt ad ſanctā ſynodum q̄ quidam ingenuus ingenuam accepit vxorem: et poſt filiorum procreationem occaſione diuortij[f] cuiuſdā ſeruū ſe fecit. vtrū neceſſario mulierē tenere debeat ⁊ ſi tenuerit, vtrū illa quoq̄ ſm ſecularē[g] legē ſeruituti ſubijci

Perlatum. ¶ Caſ⁹. Quidā ingenuus ingenuā habens vxorē ſe fecit ſeruū cuiuſdam, vt hac occaſiōe diuerteret ab vxore. quare queſitum fuit in concilio triburiēſi vtrū illā tenere debeat: et ſi tenuerit, vtrū illa redigať in ſeruitutem. ⁊ reſpondetur in concilio q̄ propter hoc nō poteſt ab ea diuertere, nec illa ancilla efficitur. iij.ps.

b ¶ Remouiſſe. nunquid ergo ſine iudicio eccleſie poteſt liber dimittere ancillam quam credebat liberam? Uidetur hic q̄ ſic, et xxxij.qō.ij.ancillā. Nā retinēdo eam, ſibi facit preiudiciū: vt extra de coniug.ſer.propoſuit. ſecus tamē videť: vt.xxxiij.q.ij.ſeculares. xxxv.qō.vj. multorū. nā ſi cauſa ſeparationis ſit manifeſta: tamen ſine iudicio eccleſie non debet dimitti: vt eꝫ de diuort. porro. Nā pendente accuſatiōe alter alteri tenetur reddere debitū: vt extra vt lite penden. laudabilem. et hoc poteſt admitti. vnde ſi petita fuiſſet hec reſtitutio, audiri debuiſſet: ⁊ pendente cauſa negabit ei alimenta: vt.ff. de lib.agno.ſi neget. ſponte tamen non debet ei cōmiſceri: ne fiat ei preiudiciū. extra de cōiug.ſer.propoſuit. ſed ad mandatum eccľie poteſt.ff.de ap.cum ex cauſa.

c ¶ Probare. ſed quare pbat iſta ſe liberam cum actori ſemper incumbat probatio: vt.vj.qō.vlti.actor. maxime cum ipſa fuerit in poſſeſſione libertatis? Sed dic q̄ ſponte aſſumpſit hoc onus: vnde mos ei gerēdus erat. vt.ff.de proba.circa.

d ¶ Approbata. id eſt a iudice pronunciata. Et nota q̄ ſi iudex pronunciaret eam liberam et ingenuā, talis ſententia omnibus preiudicat.ff.de ſtatu ho.ingenuum. Si autem pronunciaret non eſſe ſeruam petenti, illi ſoli nocet ſententia.ff.de liber.cau.l.diui.

e ¶ Marito. arg. q̄ qui in initio litis reſtitutionem non petijt, poſtea petere non poſſit. ꝫ.iij.q.vj.§.exceptio. ſed hoc verum eſt cum in modum exceptionis obijcitur reſtitutio. ſed ſi directe in modū actionis, poſſet vſq̄ ad ſententiam: vt extra de cau.poſ.paſtoralis.

f ¶ Diuortij. Sꝫ vnde haberet iſte occaſionem diuortij ppter hoc? Certe per legē que dicit q̄ ſeruitus ſuperueniēs dirimit matrimoniū.ff.de diuor.l.j. et in auten.de nup.§.ſi vero.collať.iiij. Sed qualiter potuit iſte ſe vendere, cum ex hoc ſequať q̄ idē ſit qui vēdit, et qđ venditur: quod eſt contra illud.ff.de rerū permutatione.l.j. maxime cum quinq̄ exigantur vt venditio liberi hominis teneat: ſcilicet vt patiatur ſe venundari ad precium participandum, et vt in veritate participet, et vt non ſit ignarus ſue conditionis, et vt emptor ignoret eius conditionem: et vt ſit maior.xxv.annis.ff.qui.ad liber.procla.non li.l.j.et.ij. Item queritur vtrum iſte qui ſe vendit, poſſit repeti ab vxore que ius habet in eo, et in cuius opprobrium redundat huiuſmodi ſeruitus. argu. q̄ ſic.ff.de libe.cau.l.j.et.iij. quod concedit h. maxime cum ipſa fuerit abſens: nec poterat proclamaſſe. argu.ff.man.ſi precedente.§.lucius. et hoc concedo cum vir non habeat copiam ſui corporis: ſed mulier. et eſt argu.ad hoc.xxxiij.q.v.quod deo.

Uenditio hoīs liberi tenet q̄n q̄ inſuenietib⁹.

g ¶ Scđm ſecularē. non romanā. nā ſm eam ob ſeruilem conditionem viri non mutatur conditio vxoris, ſed ſm legē lombardā, ſm quā non illa vxor vel filij rediguntur in ſeruitutem: ſed ſcđa cum filijs: vt in lombarda de

debeat, queſitū eſt. Judicatū eſt vxorem minime debere dimitti[a]: non tñ ob chr̄i legē mulierē in ſeruitutē redigi: dū ille nō ex cōſenſu cōiugis ſe ſeruū fecerit quē liberū ipſa maritū acceperat. Q uerit etiā ſi ſeruus vnius, alterius ancillā acceperit, an ſit coniugium inter eos? D e his ita ſtatutum eſt in concilio Sabilonenſi.

Legitima ſeruoꝝ cōiugia ſua aucte dn̄i non dirimant.

Djctū eſt nobis q̄ q̄daz legitima ſuoꝝ cōiugia poteſtatiua quadā p̄ſumptiōe dirimāt, non attēdentes illud euāgelij: Quos deus cōiūxit homo nō ſeparet. Un̄ nobis viſum eſt vt cōiugia ſeruoꝝ non dirimāt̄ etiā ſi diuerſos dn̄os habeant[b]: ſed in vno coniugio ꝑmanētes dn̄is ſeruiāt ſuis. ⁊ hoc in illis obſeruandū eſt vbi legalis coniunctio[c] fuit, et per voluntatem[d] dominorum.

Cauſa.xxx.

Quidā pꝓſoꝝ frequētia impeditus filiū ſuū de baptiſmate ſuſcepit dum crederet ſe alienū ſuſcipere. vxor aūt eius dū callide vellet ſuſcipere propriū ſuſcepit alienū: quem vir adoptauit ſibi in filium: ⁊ ex vxore ſibi filia naſcitur: quā filio ſuo adoptiuo ſpirituali vxoris dū vterq̄ eſſet in cunabulis tradidit. poſt triēnium vxor moritur: et cōpater ei⁹ relictā cōpatris vxoris ſue vir clam ſibi deſpōſauit. aliquātulum tp̄is effluxit ⁊ ali⁹ eā publice duxit in vxorē. Q ueritur primū an vxori ſue debitum reddere valeat qui ꝓpriū filium de ſacro baptiſmate ſuſcepit? S ecūdo an ſpōſalia ꝯtrahant̄ inter infātes? T ertio an ſpirituales vel adoptiui filij naturalibus copulari valeant? Q uarto an vxorem compatris vxoris ſue alicui ducere liceat? Q uinto an clādeſtina deſponſatio maniſeſte preiudicet?

Queſtio.j.

Quod aūt[e] ꝓpriū filiuz in ſpūalem ſibi transferens, vxori ſue debitū reddere nō valeat, ratione ⁊ authoritate probatur. Nulla eñ authoritate ꝑmittitur[f] vt q̄s cōmatri ſue carnaliter copulet̄. hic aūt vxorē ſuā ſibi cōmatrē effecit. non ergo illi vlterius carnaliter copulari poterit. H inc deuſdedit ſancte Romane eccleſie epiſcop⁹ ſcribit Gordiano Hiſpalenſis eccl'ie ep̄o ⁊ fratri chariſſimo.

his qui ſe in ſer. alteri ſub. l. penult. ⁊ vlti. in his enim legibus dicitur q̄ vxor quam tunc habebat, vel filij non rediguntur in ſeruitutem: ſed ſecunda cum filijs. ſed ſi illa defuncta alia ei nubat libera: et ipſa et filij eius rediguntur in ſeruitutem. Uel facit hic mentionem de ſenatuſconſulto Claudiano ſm quod ſi libera ibat in amplexus ſerui, ſerua efficiebatur. ſʒ ſublatum eſt hoc. C. de ſenatuſcon. clau. l. j.

a Dimitti. argu. licet aliquid deueniat ad id a quo incipere nō potuit, nō tamen propter hoc irritat̄. ut. di. lv. precepta. j. pri. q. j. ad limina.

Djctuz eſt nobis. Caſ⁹. Quidā propter poteſtatē quā habebant, p̄ſumebāt dirimere m̄rimonia inter ſeruos cōtracta: et ideo ſtatuit Sabilonēſe concil. vt matrimonia ſeruorum nō dirimantur etiam ſi diuerſos habeāt dn̄os: ſed in cōiugio permanētes dn̄is ſuis ſeruiāt. Jdem erit obſeruādū et ſi de volūtate dn̄oꝝ ſerui fuerint cōiūcti.

b Habeant. ſed q̄d ſi dn̄i ſint in diuerſis prouincijs? Credo alterū compellendū vt vēdat reliquo: vel ſi neuter emere vult, redimat eccl'ia. Non eñ debēt vxores a viris ſeparari: vt xxxiij. q̄. ij. quos deus coniunxit. et C. com. vtriuſq̄ iudi. poſſeſſionem. et arg. ff. de edi. edic. plerīq̄. Nam peccarent dn̄i eos ſeparando: ⁊ ita ſaltem indirecte ſunt compellendi relaxare eos: vt extra de iudi. nouit. ſi non eſt qui emat. ⁊ potius ſequit̄ vxor virum q̄ econuerſo. xiij. q. ij. vnaquerq̄. Uel diſtingue an ancilla nubat volēte dn̄o, vel nō: vt dixi. xiij. q. ij. vnaquerq̄.

c Legalis coniunctio. i. legitima. i. cōis conſenſus.

d Volūtatem. maxime, quia etiam eis inuitis poteſt contrahi matrimonium: vt extra eo. c. j. Jo.

Quidam. Caſus. Expeditis impedimentis matrimonij in precedentibus cauſis, innectit Gratia. hanc. xxx. cauſam, in qua tractat de alijs impedimentis, ſcʒ de cognatione ſpūali, et legali, et impotentia coeundi

Apponit etiam incidenter de clandeſtinis nuptijs et ſolennibus. vt autem hec et alia faciat competentius, premittit thema: de quo quinq̄ elicit queſtiones.

Quod aūt. Hec. q. diuiditur in tres partes: in prima q̄uaꝝ probat ꝑ duo ca. q̄ ſi vir accipit filiū ſuū de ſacro fōte, q̄ ſeparabitur ab vxore: ſed hoc non tenet. j. e. ca. dictū. et̄ de cogn. ſpi. cap. ij. Sc̄da ibi: Ecōtra. Tertia ibi: Filia. Jo. de fan.

Caſus. Hic intitulatur prima queſtio, qua queritur vtrū vir q̄ ſuſcipit ꝓpriū filium de ſacro fōte, poſſit reddere debituz vxori ſue. ⁊ certum eſt q̄ ſic: vt. j. e. dictum. ⁊ ca. ſeq. Jdem dixit Alexan. ex̄ de cog. ſpiri. ſi vir. G. allegat pro vtraq̄ parte: et primo ponit duo cap. q̄ vel ſunt abrogata, vel intelligūtur de ſeparatione que fit ad tēpus propter penitentiā peragēdā.

e Quod autē. Hic depingit̄. j. q̄o. marit⁹ an. ſ. q̄ ſuſcipit propriū filiuz de ſacro fonte, poſſit poſtea commiſceri carnaliter ſue vxori: cui ꝑ tale factū cōpater factus eſt? Et dicūt q̄daz q̄ ſic: lʒ canones varie loquant̄ de eo. Jn primo et in ſc̄do. c. d̄r q̄ debeat ab ea ſeparari. Jn quinq̄ autē ca. ſeq̄ntib⁹ d̄r contrarium, q̄ nō debeat ab ea ſeparari. Sed contrarietas hec ſoluitur extra de cogn. ſpir. ſi vir vel mulier. vbi dicit Alexā. q̄ ſiue vir ſiue mulier ex malitia ſiue ex ignorantia ſuſceperit filium ſuum de ſacro fonte: non ideo a viro ſeparanda eſt, niſi ad ſeruādam cōtinentiam poſſit induci. Jdem dicit. j. e. de eo. Capitula ergo que dicūt q̄ tales ſunt ſeparādi, non tenēt: q2 ſunt cōtra euāgelium: q̄ dicit ob ſolam cauſam fornicationis debere fieri ſeparationē. xxxiij. q. ij. quos deus. vel q̄d d̄r in eis q̄ debeāt ſeparari intelligas tandiu quouſq̄ penituerunt. Uel dic q̄ ſeparari q̄ debent ſeparari ſub ea cōditione, ſi poſſunt induci ad continentiam: vt extra de cog. ſpi. c. ij.

f Permittit̄. hoc male dicit. innuit enim q̄ non poſſit licite contrahere niſi inueniat̄ cōceſſum: ſed contrariū verum eſt.

de hoc habet̄ p̄ ⁊ contra. ff. de xb. obl. l. exiſtimo. ⁊ l. plurib⁹

Mat. xix. a.

vxores a viris ꝑ dn̄os nō ſeparent̄.

Et hic alr̄ fornicatione

in glo. ſ. vide c. noſte